

Sabran ja Šatilan verilöyly

Kaksikymmenennellä vuosisadalla, aamunkoitteessa, juutalaisten läsnäolo Palestiinassa oli vaatimaton: hajallaan olevia maatalouden **kibbutseja**, muutamia kaupunkiyhteisöjä ja heprean elvyttäminen, joka rajoittui suurelta osin liturgiaan ja tieteeseen. Maisema alkoi muuttua vuoden 1933 **Haavara (Siirto)sopimuksen** ja vuoden 1938 **Évianin konferenssin** myötä, jotka molemmat – hyvin erilaisilla tavoilla – helpottivat juutalaisten emigraatiota natsien hallitsemasta Euroopasta. Muutaman vuoden kuluessa maahanmuutto moninkertaisti Palestiinan juutalaisten väkiluvun, muuttaen demografista tasapainoa ja maan poliittista horisonttia.

Balfourin julistus vuodelta 1917, joka myöhemmin sisällytettiin **brittiläisen mandaatin** ehtoihin, lupasi tukea „juutalaisten kansallisen kodin perustamista Palestiinaan“, samalla – ratkaisevasti – määrätessään, että „mitään ei saa tehdä, mikä voisi vaarantaa olemassa olevien ei-juutalaisten yhteisöjen siviili- ja uskonnolliset oikeudet“. Silti jo sionistisen liikkeen alkuajoista lähtien sen johtajat puhuivat *valloituksesta* ja *kolonisaatiosta* välttämättöminä vaiheina kohti valtiota. Ajattelijat kuten Theodor Herzl, Chaim Weizmann ja myöhemmin David Ben-Gurion keskustelivat eivät siitä, pitäisikö Palestiinassa olla juutalaista poliittista järjestelmää, vaan siitä, miten se jo asutussa maassa turvattaisiin ja laajennettaisiin.

Alkuperäiselle väestölle – muslimeille, kristityille ja juutalaisille yhtä lailla – kolonialisen mandaatin alainen laajamittainen maahanmuutto herätti sekä ahdistusta että vastarintaa. 1930-luvun lopun arabien kapinat heijastivat pelkoa siitä, että eurooppalaiselta vainolta pakoon esitetty pakopaikka muuttui käytännössä riistämisen välineeksi. Osmanien vallan alla rinnakkaisina yhteisinä alkanut kehitys muuntui brittiläisen valvonnan alla kilpaileviksi kansallisiksi projekteiksi.

Nakba

Marraskuussa 1947 **YK:n jakosuunnitelma (Resoluutio 181)** ehdotti maan jakamista kahteen valtioon, osoittaen **56 prosenttia Palestiinasta** juutalaisille, jotka tuolloin muodostivat noin kolmanneksen asukkaista ja omistivat noin **7 prosenttia maasta**. Palestiinalaiselle arabienemmistölle tämä vaikutti vähemmän kompromissilta kuin kansainvälisellä asetuksella sanktioimalta riistolta. Kun yhteisöjen välillä puhkesi sisällissota ja britit vetäytyivät, sionistiset joukot turvasivat nopeasti heille osoitetun alueen ja laajensivat sitä.

Vuoteen 1948 mennessä tapahtumat kiihtyivät peruuttamattomiksi. Sionististen paramilitaarien – erityisesti **Irgunin** ja **Lehin** – arabiyhteisöjä ja brittihallintoa vastaan käymä aseellinen kamppailu laajeni avoimeksi kapinaksi. Heidän pommi-iskunsa ja salamurhansa ulottuivat kauas Palestiinan ulkopuolelle; yksi isku osui jopa **brittiläiseen suurlähetystöön Roomassa**. Uupuneena ja yhä kykenemättöminä hillitsemään väkivaltaa

Britannia luopui mandaatistaan ja siirsi Palestiinan ratkaisemattoman kysymyksen vastikään perustetuille **Yhdistyneille kansakunnille**.

Tuloksena oli **Nakba** – „katastrofi” –, jossa yli **700 000 palestiinalaista** karkotettiin tai pakeni kodeistaan järjestelmällisten pelottelukampanjoiden ja tuhoamisen keskellä. Kylät tasoitettiin maan tasalle, perheet hajotettiin naapurimaihin ja kansallinen yhteiskunta purettiin melkein yhdessä yössä. YK tunnusti heidän ahdingon **Resoluutiossa 194** (joulukuu 1948) vahvistamalla pakolaisten oikeuden paluuseen tai korvauksiin. Kuitenkin tuo lupaus jäi täyttämättä. Sen toteuttamatta jättäminen mahdollisti Israelin uusien rajojen vakiinnuttamisen ja arabimaiden isäntien käsittelyn pakolaisista *väliaikaisina* – tilapäisenä tilana, joka on kestänyt yli seitsemän vuosikymmentä.

Palestiinalainen diaspora

Vuoden 1948 väkivalta jätti jälkeensä raunioiden ja maanpakon maiseman. **10 000–15 000 palestiinalaista** kuoli taisteluissa, kun taas tuhansia muita haavoittui verilöylyissä ja karkotuksissa, kun kaupungit ja kylät lankesivat. Nykyinen tutkimus, mukaan lukien historioitsija **Walid Khalidin** tarkka dokumentointi teoksessa *All That Remains*, tallentaa **yli 400 palestiinalaisen kylän** tuhon, joista jotkut pyyhittiin täysin kartalta, niiden rauniot myöhemmin peitettyinä uusilla israelilaisilla siirtokunnilla tai Juutalaisen kansallisen rahaston istuttamalla metsillä peittämään asutuksen jälkiä.

Kesään 1949 mennessä **pakolaisväkiluku oli kasvanut noin 750 000:een**, sodanaikaisesta arabiväestöstä 1,2 miljoonaa. Perheet pakenivat aaltoina: ensin rannikkokaupungeista kuten Jaffasta, Haifasta ja Akresta; sitten Galileasta ja keskiylängöiltä, kun sionistiset miliisit – pian integroituna **Israelin puolustusvoimiin (IDF)** – etenivät **Dalet-suunnitelman** mukaisesti, strategisen kaavion, joka valtuutti vihamielisten tai strategisesti tärkeiden alueiden tyhjentämisen.

Naapurimaat absorboivat ihmisvirran epätasaisesti.

- **Jordania** otti suurimman osuuden, noin **350 000**, joista monet saivat myöhemmin jordanalaisen kansalaisuuden.
- **Gaza**, Egyptin hallinnon alaisuudessa, otti noin **200 000**, paisuttaen kapean kaistaleen yhdeksi maan tiheimmin asutuista alueista.
- **Libanon** otti noin **100 000–120 000**, jotka sijoitettiin nopeasti rakennettuihin leireihin Tyron, Sidonin ja Beirutin ympärille.
- **Syyria** otti **80 000–90 000** ja asetti heidät uudelleen Damaskuksen ja Aleppon ympärille. Pienempiä määriä pääsi **Irakiin** ja **varsinaiseen Egyptiin**, vaikka nämä pakolaiset usein muuttivat uudelleen vakautta ja työtä etsien.

Yhdistyneet kansakunnat perustivat vuonna 1949 **YK:n avustus- ja työjärjestön palestiinalaispakolaisille (UNRWA)** tarjoamaan ruokaa, majoitusta ja koulutusta. Kuitenkin järjestön mandaatti – tarkoitettu väliaikaiseksi humanitaariseksi toimeksiakseen repatrioinnin odotuksessa – muuttui pysyvän pattitilanteen rakenteeksi. Vaikka **Resoluutio 194** tunnusti pakolaisten oikeuden paluuseen, eivät kansainvälinen yhteisö eivätkä uusi Israelin valtio ryhtyneet toimiin sen toteuttamiseksi. Arabimaat isännät, vedoten samaan

resoluutioon, kieltäytyivät myöntämästä kansalaisuutta väittäen, että se legitimisoisi Israelin kieltäytymisen karkotettujen repatrioinnista. Näin ollen vuoden 1948 pakolaiset joutuivat alusta alkaen kahden kieltäytymisen väliin: paluun kieltäminen ja kuuluminen kieltäminen.

Palestiinalaispakolaiset Libanonissa

Libanon, Palestiinan pienin naapurimaa, kantoi taakkaa suhteettoman suurena kokoonsa ja hauraaseen sosiaaliseen rakenteeseensa nähden. Kun ensimmäiset pakolaisaalot ylittivät sen eteläisen rajan vuonna 1948, he saapuivat uupuneina, usein jalan tai aaseilla, kantaen mukanaan vain avaimia koteihinsa ja asiakirjoja kadotetusta omaisuudestaan. Vuosina 1948–1949 Libanoniin saapui noin **100 000–120 000 palestiinalaista** – suunnilleen kuudesosa sodan luomasta kokonaispakolaisväestöstä. Vastikään perustettu **YK:n avustus- ja työjärjestö (UNRWA)** rekisteröi heistä **127 000** vuoteen 1952 mennessä ja sijoitti perheet väliaikaisiin leireihin Tyron, Sidonin, Tripolin ja Beirutin laitamille.

Libanonin vastaanotto muokattiin sen oman **konfessionaalisen tasapainon** mukaan – hauraan vallanjakojen mukaan maroniittikristittyjen, sunni- ja šiiamuslimien sekä druusien välillä – ja yleisen pelon mukaan, että kymmenien tuhansien enimmäkseen sunni-pakolaisten kansalaisuuden myöntäminen horjuttaisi tuota tasapainoa. Toisin kuin Jordania, joka myöhemmin kansalaisuuden monille palestiinalaisille myönsi, Libanon piti heidät **valtiottomina**, tarjoten oleskeluluvan mutta ei kansalaisuutta. Heidä kutsuttiin *vieraina*, termiksi joka viittasi sekä väliaikaiseen suojeluun että poliittiseen sulkemiseen ulos.

Aluksi pakolaiset elivät teltoissa mutaisilla tonteilla, riippuvaisina UNRWA:n annoksista ja hätäavusta. Ajan myötä teltat muuttuivat sinkkikattoisiksi hökkeliksi ja myöhemmin betonimajoiksi, mutta heidän **laillinen väliaikaisuutensa** jäi kodifoiduksi. Lailla palestiinalaisilta kiellettiin omaisuuden omistaminen, ammattiliittoihin liittyminen tai työskentely yli seitsemänkymmenessä ammatissa, mukaan lukien lääketiede, laki ja insinööritaito. Liikkuminen leireiltä kaupunkeihin vaati luvat; pääsy koulutukseen ja terveydenhuoltoon riippui kroonisesti alirahoitetusta UNRWA-järjestelmästä.

Lopulta syntyi kaksitoista virallista leiriä, **Ein el-Hilwehistä** Sidonin lähellä – nyt Libanonin suurin – **Šatilaan** ja **Bourj el-Barajnehiin** Beirutissa. Yli väestö kasvoi pian hämmästyttäviin tiheyteen: Šatilassa **30 000 ihmistä eli alle puolen neliökilometrin alueella**. Infrastruktuuri oli minimaalisesti; jätevesi- ja vesijärjestelmät rappeutuivat; sähkö vilkkui vain muutaman tunnin päivässä. Kuitenkin puutteen keskellä leirit muuttuivat kestävyiden tiloiksi – kouluineen, klinikoineen ja poliittisine organisaatioineen, jotka ylläpitivät kollektiivista identiteettiä ankuroituna *paluuoikeuteen*.

Libanonin viranomaiset, poliittisen eliitin suurimman osan tukemina, väittivät palestiinalaisten läsnäolon olevan väliaikaista. Tämä väite ei ollut vain demografinen vaan ideologinen: pakolaisten integrointi, väitettiin, liuottaisi itse väitteen siitä, että heidän täytyy jonain päivänä palata kotimaahansa. Tämän seurauksena **palestiinalainen maanpako Libanonissa muuttui sekä humanitaariseksi tilaksi että poliittiseksi**

lausunnoksi – näkyväksi todistukseksi haavasta, jonka arabimaailma vannoi ei parantaa ennenaikaisesti.

Paluuoikeus

Vuosikymmenien ajan leirit eivät olleet vain maanpaon maantiedettä vaan hitaasti kytevää moraalista hätätilaa. Kuvittele sukupolvia syntymässä teltkuville, joissa isovanhempiesi talo elää vain tyynyn alla pidetyn avaimen muistossa – jossa sinulle toistuvasti ja virallisesti sanotaan, ettet koskaan kuulu. Yli kolmenkymmenen vuoden jälkeen, jolloin **paluuoikeus** jäi paperilupaukseksi, YK:n resoluutiot kaikuivat mutta jäivät täytäntöönpantamatta, ja isäntämaat käsittelivät syrjäyttämistä väliaikaisena hallinnollisena ongelmana, monet Libanonin palestiinalaiset kohtasivat synkän laskelman: ei kansalaisuutta, rajoitettua työtä, rajoitettua koulutusta ja ei laillista tietä maan tai arvokkuuden takaisin saamiseen. Köyhyys ei ollut vain aineellinen; se oli juridisesti: tila, jota tuottivat ja vahvistivat lait ja politiikat, jotka tekivät pysyvyyden mahdottomaksi.

Ei ole vaikea nähdä, miten tällainen tila radikalisoituu. Kun diplomaattiset ratkaisut jumittuvat ja kansainväliset instituutiot epäonnistuvat täytäntöönpanossa, tavalliset ihmiset usein tarttuvat saatavilla oleviin välineisiin – ensin järjestäytyneeseen politiikkaan ja sitten joillekin aseelliseen vastarintaan. Palestiinan vapautusjärjestön (PLO) ja sen guerillaryhmien nousu täytyy lukea tätä riiston taustaa vasten. Monille pakolaisille aseisiin tarttuminen ei ollut abstrakti ideologia vaan konkreettinen vastaus jokapäiväiseen nöyryytykseen: perusoikeuksien kieltäminen, rajojen sulkeminen ja kodin hidas pyyhkiminen. Väestölle, joka oli nähnyt kylien tasoitetun ja naapureiden karkotetun vuonna 1948, ja sitten nähnyt kansainvälisen järjestelmän tunnustavan heidän oikeuksiaan ilman täytäntöönpanoa, väkivalta alkoi näyttää ainoalta kieleltä, joka kykeni tuottamaan huomiota, vipuvoimaa ja – kuinka traagisesti tahansa – turvallisuutta.

Tämä inhimillinen logiikka selittää, miksi aseelliset fraktiot perustivat tukikohtia leireihin ja niiden ympärille, miksi ne järjestivät siellä sosiaalipalveluita ja miksi leirit ajan myötä militarisoituivat. Se ei oikeuta seuranneita vahinkoja. Guerillatoiminnot Israelin rajan yli kutsuivat kostoiskuja, jotka osuivat pääosin siviileihin; kollektiiviset rangaistukset syvensivät libanonilaisia pelkoja ja antoivat tekosyitä ankarammille toimille. Lyhyesti sanottuna voimankäyttöön kääntyminen loi palautesilmukan: valtiottomuus ja syrjäyttäminen työnsivät osan pakolaisväestöstä militantismiin; militantismi herätti sotilaallisia vastauksia ja poliittista delegitimointia; nuo vastaukset vahvistivat pakolaisten poissulkemista.

Tältä näkökulmalta vuoden 1982 hyökkäys – ja Sabrassa ja Šatilassa seurannut verilöyly – ei ollut spontaani katkos vaan katastrofaalinen päätepiste ketjusta, joka oli takonut epäonnistuneet oikeudet, lyhennetyt ratkaisut ja kiihtyvän kostosyklin. Moraalinen monimutkaisuus on ilmeinen: valtio ja kansainvälinen järjestelmä, jotka loivat leirien pattitilanteen, kantavat vastuuta olosuhteiden luomisesta, joissa ihmiset tunsivat pakotetuksi vastustamaan – mutta vastarinta, joka ottaa väkivaltaisen muodon, erityisesti kun se kohdistuu siviileihin, tuottaa myös uusia uhreja ja laajentaa moraalista kuilua.

Vastustusoikeus

Kansainvälinen laki itse tarjoaa jonkin verran perusteluja sille, miten nämä valinnat myöhemmin perusteltiin. **Neljannen Geneven sopimuksen ja vuoden 1977 lisäpöytäkirjan I** mukaisesti väestöllä, joka elää **ulkomaantilanteessa**, on oikeus vastustaa tilannetta – mukaan lukien tietyissä olosuhteissa aseellisin keinoin – niin kauan kuin vastarinta kunnioittaa siviileihin kohdistuvien kieltojen. YK:n yleiskokous vahvisti tämän periaatteen toistuvasti 1960- ja 1970-luvuilla resoluutioissa, jotka tunnustivat „kolonialisen ja ulkomaisen vallan alla olevien kansojen kamppailun legitimitetin itseопределения oikeuden käyttämiseksi”.

Soveltuvatko nuo säännökset palestiinalaisiin **maanpaossa elaviin** suoraan tilanteen sijaan, on kiistanalainen. Heidän maansa ja kotinsa pysyivät Israelin valtion hallinnassa, vaikka he itse oli suljettu naapurialueille, paluu kielletty ja tehokkaasti valtiottomia. Monille palestiinalaisille ajattelijoille ja juristeille tuo maanpako ei kumoa vastustusoikeutta; se vain siirsi taistelukentän. Heidän mukaansa aseellinen vastustusoikeus ulottui kansaan, jonka *tilanne seurasi heitä rajojen yli* – karkotuksen, saartoja ja sotilaallisia tunkeiluja itse pakolaisleireille.

Käytännössä nämä lailliset argumentit muuttivat vähän elättyä todellisuutta: Israel piti kaikkea aseellista toimintaa libanonilaiselta maalta aggressiona, kun taas Libanon piti pakolaiskämpää sekä vieraina että velvollisuuksina. Tuloksena oli valtio valtion sisällä – **PLO:n kvasi-autonominen läsnäolo Etelä-Libanonissa** –, jota jotkut fraktiot sietivät ja toiset halveksivat. Mitä pidemmälle 1970-luku eteni, leirit muuttuivat paitsi riiston symboleiksi myös laajenevan alueellisen konfliktin etulinjoiksi.

PLO Libanonissa

1960-luvun loppuun mennessä Libanonin pakolaisleirit olivat tulleet palestiinalaisen kansallisen liikkeen keskuksiksi maanpaossa. **Kuusipäiväisen sodan 1967** ja Israelin miehityksen Länsirannalle ja Gazaan jälkeen palestiinalaiset vastarintaryhmät löysivät itsensä hajallaan arabimaailmassa, heidän tukikohtansa Jordaniassa, Syyriassa ja Libanonissa muuttuivat transnationaalisen kamppailun solmukohtiksi.

Syyskuussa 1970 Jordanian monarkia karkotti PLO:n verisen sisällissodan jälkeen, joka tunnettiin nimellä *Musta syyskuu*. Tuhannet taistelijat pakenivat pohjoiseen rajan yli Libanoniin, jossa leirit tarjosivat sekä turvaa että valmiita rekryyttejä. Virta muutti Libanonin poliittista tasapainoa. PLO rakensi rinnakkaisen hallinnon – pyöritti kouluja, sairaaloita ja sosiaalijärjestelmiä **Palestiinalaisen punaisen puoli-kuun seuran** kautta, samalla kun se organisoi aseellisia siipiä kuten **Fatah, Palestiinan vapautusrintama (PFLP)** ja **Demokraattinen Palestiinan vapautusrintama (DFLP)**.

Monille pakolaisille PLO:n saapuminen symboloi voimaannuttamista: ensimmäistä kertaa vuodesta 1948 lähtien palestiinalaiset eivät olleet pelkkiä avun saajia vaan oman kohtalonsa akteereja. Suurelle osalle Libanonin poliittisesta eliitistä se kuitenkin näytti valtiolta valtion sisällä. Rajan ylittävät hyökkäykset Pohjois-Israeliin vetivät perässään

kostoilmaiskuja, jotka tappoivat libanonilaisia siviilejä ja tuhosivat infrastruktuuria, syventäen kaunaa yhteisöissä, jotka eivät olleet valinneet sodan isännöintiä.

Libanonin valtion ja PLO:n epämutkava rinnakkaiselo formalisoitiin **vuoden 1969 Kairosoimutuksessa**, jonka Egypti välitti. Se antoi palestiinalaisille rajoitetun autonomian leireissä ja oikeuden kantaa aseita Israelia vastaan – ennennäkemätön myönnytyksellä suvereenilla libanonilaisella alueella. Jonkin aikaa tämä järjestely ylläpiti haurasta tasapainoa: Libanon saattoi väittää solidaarisuutta palestiinalaissyhyn samalla kun se sysäsi vastuun pakolaisten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta.

Mutta kun Libanonin omat lahojännitteet pahenivat, soimutus purkautui. PLO:n sotilaallinen voima ja poliittinen vaikutus kasvoivat, liittäen sen vasemmiston ja muslimien fraktioihin Libanonin **sisällissodassa 1975–1990**, kun taas oikeistofalangistimilissit, erityisesti **Falangistit**, alkoivat nähdä palestiinalaiset sekä demografisena uhkana että ulkomaisena armeijana. Falangistien ja PLO-liittoutuneiden joukkojen yhteenotot purskahtivat Beirutissa ja etelässä, muuttaen naapurustoja ja leirejä etulinjoiksi.

Israelin, joka tarkkaili kaaosta rajan yli, alkaessa nähdä Libanonin ei vain turvallisuusuhkana vaan mahdollisuutena. Israelin johto pyrki neutralisoimaan PLO:n sotilaallisesti samalla kun se viljeli liittoja kristillisten milissien kanssa, jotka jakoivat yhteisen vihollisen. 1970-luvun lopusta lähtien Israel toimitti aseita, koulutusta ja logistista tukea **Etelä-Libanonin armeijalle (SLA)** ja falangistiliikkeen elementeille, tehden tehokkaasti proxy-voimasta pohjoiselle rajalleen.

Maaliskuussa 1978, PLO:n hyökkäyksen jälkeen Israelin rannikkotielle, joka tappoi kolmekymmentäkahdeksan siviiliä, Israel käynnisti **Litani-operaation**, tunkeutumalla Litani-joelle ja tappaen yli tuhannen libanonilaisen ja palestiinalaisen siviilin. Vaikka operaatio oikeutettiin terrorisminvastaiseksi toimeksi, sen taustalla oleva tavoite oli ajaa PLO pohjoiseen ja perustaa puskuryhmä SLA:n partioimana. **YK:n väliaikaiset joukot Libanonissa (UNIFIL)** lähetettiin vastaukseksi, mutta sen mandaatti oli heikko ja läsnäolo suurelta osin symbolinen.

Seuraavat vuodet todistivat eskalaation syklistä: PLO:n hyökkäyksiä, Israelin ilmaiskuja, kostoampumia ja molempien osapuolten asteittaista juurruttamista. Vuoteen **1981** mennessä israelilaiset virkamiehet väittivät yli kaksisadan israelilaisen kuolleen vuosittain rajan ampumista, kun taas libanonilaiset kaupungit kärsivät säännöllisistä pommituksista. Samana aikana **Ariel Sharon**, tuolloin Israelin puolustusministeri, hahmotteli laajempaa suunnitelmaa – murskata PLO sotilaallisesti, karkottaa se Libanonista ja asentaa ystävällinen kristillinen hallitus Beirutin **Bašir Gemayelin**, maronittifalangistijohtajan, alaisuuteen.

Vuoden 1982 hyökkäys: Operaatio Rauha Galilealle

6. kesäkuuta 1982 Israel käynnisti täysimittaisen hyökkäyksen Libanoniin koodinimellä **Operaatio Rauha Galilealle**. Virallisesti ilmoitettu tavoite oli rajallinen: työntää palestiinalaiset guerillajoukot neljäkymmentä kilometriä pohjoiseen rajalta pysäyttääkseen rajan ylittävän rakettitulituksen. Todellisuudessa operaation laajuus oli piirretty paljon

kunnianhimoisemmin puolustusministeri **Ariel Sharonin** toimesta ja hyväksytty pääministeri **Menachem Beginin** toimesta. Sanomattomat tavoitteet sisälsivät **PLO:n sotilaallisen ja poliittisen infrastruktuurin tuhoamisen**, sen johtajuuden karkottamisen Libanonista ja pro-israelilaisen hallituksen asentamisen Beirutiin **Bašir Gemayelin**, maronittifalangistijohtajan, alaisuuteen.

Hyökkäyksen mittakaava paljasti sen todellisen tarkoituksen. Lähes **60 000 israelilaista sotilasta**, tuettuna **800 panssarivaunulla, panssariprikaadeilla ja ilmasiivillä**, ylitti rajan koordinoituina iskuina rannikkoa pitkin, keskiylängön läpi ja itäisessä Bekaan laaksossa. Hyökkäys yritti nopeasti UNIFIL:n asemia ja libanonilaisia kyliä, edeten päiviä pidemmälle kuin 40 kilometrin raja. 8. kesäkuuta israelilaiset joukot olivat vallanneet **Tyron ja Sidonin**; 14. kesäkuuta **Beirut** itse oli piiritetty – kaupunki lähes miljoonalla siviilillä, nyt saarrettuna.

Ihmismenetykset olivat hämmästyttäviä. Libanonin hallituksen arvioiden mukaan **noin 17 000–18 000 ihmistä** – ylivoimaisesti siviilejä – kuoli sodan alkuvaiheessa, ja tuhansia muita haavoittui. Koko naapurustot Sidonissa ja Länsi-Beirutissa tasoitettiin jatkuvien pommitusten alla. Paikalla olleet journalistit, mukaan lukien **Robert Fisk** ja **Thomas Friedman**, kuvasivat apokalyptisen tuhon kohtauksia: sairaaloita kynttilänvalossa, ruumiita kasattuina kujille ja lapsia kantamassa valkoisia lippuja etsiessään vettä.

Beirutin piiritys

Kuun loppuun mennessä PLO:n jäljellä olevat taistelijat – noin **11 000** – olivat linnoittautuneet Länsi-Beirutiin, ympäröitynä Israelin puolustusvoimien (IDF) toimesta maalta, mereltä ja ilmasta. Piiritys kesti lähes kymmenen viikkoa. Israelilainen tykistö ja ilmaiskut moukaroivat tiheästi asuttuja alueita päivin öin, katkaisten sähkön, ruoan ja lääkintätarvikkeet. Sairaaloita kuten Gaza-sairaala ja Makassedia ylikuormitettiin. Kuolleiden määrä kasvoi päivittäin. Lännessä diplomaatit vertasivat pommitusta Stalingradin piiritykseen, huomauttaen Israelin tulivoiman olevan „täysin suhteeton“ loukkuun jäänyttä siviiliväestöä vastaan.

Kansainvälinen raivo kasvoi. **YK:n turvallisuusneuvosto** tuomitsi hyökkäyksen **Resoluutiossa 508** vaatimalla välitöntä tulitaukoa. Yhdysvaltain lähettiläs **Philip Habib** neuvotteli sinnikkäästi sovinnon saavuttaakseen. Viikkojen painostuksen jälkeen sopimus solmittiin **elokuussa 1982**:

- **PLO evakuois** Beirutin **monikansallisten joukkojen (MNF)** suojeluksessa, joka koostui Yhdysvaltain, Ranskan ja Italian joukoista.
- Israel pysäyttäisi etenemisensä ja takaisi siviilien turvallisuuden, jotka jäisivät taakseen.
- MNF jäisi väliaikaisesti valvoakseen siirtymää ja estääkseen kostotoimia.

21. elokuuta – 1. syyskuuta välillä lähes **14 400 PLO-taistelijaa** ja heidän perheensä lähtivät Beirutista kohti Tunisiaa, Syyriaa ja muita arabimaita. Evakuointi suoritettiin kansainvälisen valvonnan alla ja sitä pidettiin tuolloin diplomaattisena menestyksenä – järjestyksellisenä lopuna piiritykselle, joka saattaisi vihdoinkin vakauttaa Libanonin.

Mutta rauha osoittautui harhamaiseksi. Israel ei vetäytynyt Beirutin reunoilta kuten luvattu; sen joukot pysyivät asemissaan kaupungin ympärillä. **14. syyskuuta**, vain päiviä viimeisen PLO-konvoin lähtemisen jälkeen satamasta, massiivinen räjähdys repi falangistien päämajan Itä-Beirutissa, tappaen presidentinvaaliehdokkaan **Bašir Gemayelin** – Israelin pääliittolaisen ja Sharonin jälleenrakennuksen poliittisen vision kulmakiven. Salamurha, joka liitettiin Syyrialaisen sosiaalisen nationalistipuolueen jäseneseen, murskasi Israelin suunnitelmat ja syöksi Libanonin takaisin kaaokseen.

Sabran ja Šatilan verilöyly

Kun israelilaiset panssarivaunut tunkeutuivat **Länsi-Beirutiin 15. syyskuuta 1982, Sabran** naapurusto ja viereinen **Šatilan pakolaisleiri** makasivat alueella, jonka ne nopeasti sulkiivat. Nämä olivat tiheästi asuttuja alueita, joissa arvioitiin olevan **20 000–30 000 siviiliä**, enimmäkseen palestiinalaisia pakolaisia ja köyhiä libanonilaisia šiioja. Viimeiset PLO-taistelijat olivat jättäneet kaupungin kaksi viikkoa aiemmin. Jäljelle jäi aseettomia siviilejä – miehiä, naisia, lapsia ja vanhuksia – jotka uskoivat olevansa Yhdysvaltain ja Israelin takaaman tulitauon suojelussa.

Bašir Gemayelin, falangistijohtajan, salamurha tarjosi koston tekosyyn. **16. syyskuuta** iltapäivällä **puolustusministeri Ariel Sharon** ja **pääesikunnan päällikkö Rafael Eitan** tapasivat **falangistikomentajien** kanssa, mukaan lukien **Elie Hobeika**, Israelin puolustusvoimien edistyneessä komentopisteessä lähellä Beirutin kansainvälistä lentokenttää. Falangistit – Israelin läheiset liittolaiset – valtuutettiin tunkeutumaan leireihin „terroristijäämien kitkemiseksi“. Israelilaiset upseerit koordinoivat logistiikkaa, tarjosivat kuljetusta ja ympäröivät alueen joukoilla ja panssariajoneuvoilla. He ampuivat myös **valaisraketteja** öisin helpottaakseen milissien toimia.

Kun sisällä, falangistiyksiköt alkoivat tappaa summamääräisesti. Seuraavien **neljäkymmenen tunnin** aikana, torstai-illasta lauantai-aamuun, ne liikkui talosta taloon, teloittaen kokonaisia perheitä, raiskaten naisia ja työntäen ruumiita buldoosereilla joukkohautoihin. Monet uhrit ammuttiin lähietäisyydeltä; toisia tapettiin veitsillä tai granateilla. Selviytyjät kuvasivat myöhemmin katuja ruumiiden täyttämänä ja mätänemisen haju täyttämässä ilmaa.

Verilöylyn aikana **israelilaiset sotilaat ylläpitivät saartoja** leirien ympärillä, kontrolloiden sisään- ja ulosmenoja. Huhut julmuuksista alkoivat vuotaa israelilaisille komentoille radiolla tunneissa. **Kansainvälisen punaisen ristin** tarkkailijat ja lähialueiden journalistit varoittivat myös IDF-upseereita massamurhista. Silti armeija ei puuttunut. Tappamiset jatkuivat lähes kaksi täyttä päivää ennen kuin milisseille käskettiin poistua kello 8:00 **18. syyskuuta**, kansainvälisen raivon ja suoran Yhdysvaltain vastustuksen jälkeen.

Uhrit ja todisteet

Kuolleiden määrä on kiistanalainen mutta kauhistuttava missä tahansa laskennassa.

- **Kansainvälinen punainen risti** raportoi ainakin **1 500 ruumista toipuneena**, kokonaiskuolemien mahdollisesti saavuttaen **3 000**.

- **YK:n yleiskokouksen tutkimus (1982)** arvioi **2 750–3 500** kuollutta.
- **Israelin Kahan-komissio** vahvisti **700–800** tunnistettua uhria mutta myönsi, että paljon enemmän kuoli.

Kuolleiden joukossa oli palestiinalaisia, libanonilaisia šiiioja ja muutamia syyrialaisia – käytännössä kaikki siviilejä.

Vastuullisuus ja osallisuus

Vaikka verilöylyn suoritti **falangistimilissit, israelilaisen komentorakenteen osallisuus** operaation mahdollistamisessa oli kiistaton. Israelilaiset joukot olivat:

- **Valtuuttaneet** falangistien tunkeutumisen leireihin.
- **Ympäröineet** alueen estääkseen siviilien pakenemisen.
- **Valaisseet** yötaivaan tappajien mukavuuden vuoksi.
- **Saaneet raportteja** massamurhista eivätkä tehneet mitään lähes kaksi päivää.

Kun ensimmäiset kansainväliset journalistit – mukaan lukien **Robert Fisk, Loren Jenkins** ja **Janet Lee Stevens** – astuivat Šatilaan 18. syyskuuta, he löysivät painajaisen: kujia tukossa ruumiilla, buldoosereilla kaivettuja kuoppia täynnä ruumiita ja selviytyjiä vaeltamassa shokissa. Kuvat polttivat globaalin tietoisuuden ja murskasivat Israelin väitteen pyrkimyksestä „rauhalle Galileassa“.

Tutkimukset ja globaali reaktio

Verilöyly herätti välittömän kansainvälisen raivon. **YK:n yleiskokous** tuomitsi sen **Resoluutiossa 37/123** (joulukuu 1982) „kansanmurhana“ ja piti Israelia vastuullisena estämättä jättämisestä. Itse Israelissa julkinen viha saavutti ennätysmäärät: arviolta **400 000 ihmistä** – lähes kymmenesosa väestöstä – marssi **Tel Avivissa** vaatimalla vastuullisuutta.

Julkisen paineen alla Israelin hallitus perusti vuonna 1983 **Kahanin tutkintakomission**. Sen löydökset olivat tuomitsevia, vaikka huolellisesti muotoiltuja. Komissio totesi, että:

- Israel kantaa „**välillistä vastuuta**“ verilöylystä.
- **Ariel Sharon** on „henkilökohtaisesti vastuussa“ verenvuodatuksen estämättä jättämisestä selkeistä varoituksista huolimatta.
- Muut korkeat virkamiehet, mukaan lukien **Rafael Eitan**, kantavat „henkilökohtaista syyllisyyttä“.

Sharon pakotettiin eroamaan puolustusministerin tehtävästä, vaikka hän pysyi hallituksessa ja tuli kahden vuosikymmenen kuluttua pääministeriksi. Yhtään israelilaista tai falangistia ei koskaan syytetty rikoksista verilöylystä. Vuonna 2001 selviytyjät hakivat oikeutta **belgialaisessa sotarikosoikeudenkäynnissä** Sharonia ja muita vastaan, mutta tapaus hylättiin toimivaltaan liittyvillä perusteilla vuonna 2003.

Monikansalliset joukot (MNF) – joiden aiempi vetäytyminen oli jättänyt leirit suojaamattomiksi – palasivat Beirutiin syyskuun lopulla 1982, mutta niiden läsnäolo ei

voinut kumota jo tapahtunutta. Kuukausien sisällä puhkesivat uudet väkivaltaisuuDET: itsemurhaiskut Yhdysvaltain ja Ranskan joukkoja vastaan, länsimaisten joukkojen vetäytyminen ja Libanonin syvempi lasku kaaokseen. Länsi-Beirutin raunioiden keskellä Sabran ja Šatilan selviytyjät hautasivat kuolleensa kiireessä kaivettuihin joukkohautoihin ja alkoivat pitkän, näkymättömän surutyön.

Libanonissa Sabra ja Šatila syvensivät lahkojanoita. Kristillisille milisseille se sementoi syyllisyyden ja kostoreititin perinnön; šiioille ja palestiinalaisyhteisöille se tuli kärsimyksen ja epäoikeudenmukaisuuden symboliksi. Sisällissota jatkui kahdeksan vuotta pidempään, jättäen noin **150 000 kuollutta**, ennen kuin **Taifin sopimus (1989)** vihdoinkin palautti hauraan rauhan. Kuitenkin pakolaiset jäivät ulos tuon sopimuksen kansallisesta sopimuksesta, edelleen ilman kansalaisuutta tai omaisuus oikeuksia, edelleen suljettuina leireihin, jotka olivat olleet heidän vanhempiensa ja isovanhempiensa koteja.

Kansainvälisesti verilöyly paljasti humanitaarisen lain rajat, kun poliittista tahtoa puuttuu. **YK:n resoluutiot, Geneven sopimukset** ja syntyvä „**suojaamisvelvollisuus**” julistivat kaikki velvollisuuksia estää julmuuksia, mutta mikään ei kääntynyt tehokkaaksi täytäntöönpanoksi. Belgialainen sotarikosoikeudenkäynti 2000-luvun alussa avasi lyhyesti vastuukysymyksen mutta rajoitettiin lopulta toimivaltamuutoksella. Tähän päivään mennessä mikään tuomioistuin ei ole käsitellyt Sabran ja Šatilan tappamisia.

Kulttuurisesti verilöyly kestää sekä haavana että peilinä. Elokuvat kuten **Ari Folmanin Valssi Baširin kanssa** (2008) tutkivat israelilaisten sotilaiden kummiteltuja muistoja osallisuudesta; kirjalliset teokset kuten **Elias Khouryn Auringon portti** ja **Robert Fiska Armoa kansalle** dokumentoivat ihmisdevastationin polttavalla intiimiyydellä. Palestiinalaisille jokaisen syyskuun vuosipäivä on vähemmän muistotilaisuus kuin jatkuvuuden rituaali – muistutus siitä, että sama valtiottomuus, joka jätti heidät suojaamattomiksi vuonna 1982, jatkuu tänä päivänä Libanonin leireissä ja miehitetillä alueilla.

Neljä vuosikymmentä myöhemmin **Sabra ja Šatila** on enemmän kuin historiallinen episodi; se on moraalinen virstanpylväs. Se pakottaa kohtaamaan karkotuksen paranemattomien seuraukset, täyttämättömät lupaukset, haastamattoman rankaisemattomuuden. Se näyttää, että kun koko kansa riistetään laillisesta kuuluvuudesta, väkivalta ei ole poikkeama vaan väistämättömyys odottamassa hetkeään.

Verilöylyn selviytyjät ovat nyt vanhoja, heidän muistonsa haalistuvat historiallisiin tietoihin, mutta heidän todistuksensa kestää varoituksena – että valtiottomien oikeudet ovat maailman omantunnon mittana. Lopulta Sabra ja Šatila ei ole vain verilöylyn tarina; se on kahdenkymmenennellä vuosisadalla kesken jättäneen kysymyksen tarina: *kuinka kauan oikeudenmukaisuutta voidaan lykätä ennen kuin historia toistaa itseään?*

Loppusanat: Maanpaon maantiede

Nakba ja **Sabra ja Šatila** eivät ole erillisiä tragedioita vaan yhden jatkumon lukuja – ihmisten historian, jotka tehtiin näkymättömiksi vallan toimesta, lakien, jotka julistettiin mutta eivät täytetty, muiston, joka aseistettiin ja unohdettiin vuorotellen. Jokainen hetki

tuossa ketjussa muistuttaa meitä siitä, että kärsimys, kun sitä ei tunnusteta, lisääntyy uusissa muodoissa ja uudella maalla.

Oikeudenmukaisuuden lupaus on pysynyt suurelta osin retoriana. Kuitenkin niiden, jotka muistavat, sinnikkyys – selviytyjien, jotka edelleen pitävät avaimia kadonneisiin koteihin, lasten, jotka kasvavat pakolaisleireissä edelleen paluuta odottaen – todistaa jotain tuhoamatonta: kieltäytymisen antaa pyyhkimisen olla lopullinen tuomio.

Jos tässä historiassa on oppia, se on, että mikään turvallisuus, joka on rakennettu riistolle, ei voi kestää, eikä mikään rauha, joka sulkee oikeudenmukaisuuden ulos, voi kestää. Kunnes karkotettujen oikeus elää arvokkaasti – joko paluulla tai tunnustetulla kuulumavuudella – kunnioitetaan, maanpaon maantiede jatkaa laajenemistaan, ja **Sabran ja Šatilan** aaveet vaeltavat rinnallamme kaikki.

Lähteet

- Al-Hout, B. N. (2004). *Sabra and Shatila: September 1982*. London: Pluto Press.
- Arens, M. (1982). Statements to the *Washington Post*, June 1982.
- Brynen, R. (2022). *Palestinian Refugees in Lebanon*. Beirut: Institute for Palestine Studies.
- Fisk, R. (1990). *Pity the Nation: Lebanon at War*. Oxford University Press.
- Folman, A. (Director). (2008). *Waltz with Bashir* [Film]. Sony Pictures Classics.
- General Assembly of the United Nations. (1947). *Resolution 181 (II): Future Government of Palestine*.
- General Assembly of the United Nations. (1948). *Resolution 194 (III): Palestine - Progress Report of the United Nations Mediator*.
- General Assembly of the United Nations. (1982). *Resolution 37/123: The Situation in the Middle East*.
- International Committee of the Red Cross (ICRC). (1982). *Field Reports on the Lebanon Conflict*. Geneva.
- Israeli Government. (1983). *Report of the Commission of Inquiry into the Events at the Refugee Camps in Beirut (Kahan Commission)*. Jerusalem: State of Israel.
- Khalidi, W. (1992). *All That Remains: The Palestinian Villages Occupied and Depopulated by Israel in 1948*. Institute for Palestine Studies.
- Khoury, E. (2006). *Gate of the Sun*. New York: Archipelago Books.
- Peteet, J. (2005). *Landscape of Hope and Despair: Palestinian Refugee Camps*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Security Council of the United Nations. (1982). *Resolutions 508 and 521 (1982): Ceasefire and Situation in Lebanon*.
- Shlaim, A. (2000). *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. New York: W. W. Norton.